

שבט התש"ע

בס"ד

"לא תגנוב" – "מאת כל איש אשר ידבנו ליבו"
לפרשת משפטים (ע"פ שעור מאת הרב מרדכי אלון)

ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף (מכילתא) אמר ר' יוחנן בן זכאי און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלכה וגנבה - תרצע.

4. רש"י על שמות פרק כא פסוק ב

כל תקנה - מיד ב"ד שמכרוהו בגנבתו כמו שנא' (שמות כב) אם אין לו ונמכר בגנבתו.

5. שמות כ"ה – תחילת פרשת תרומה

(ב) דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לִבּוֹ וַיִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי:

6. ישעיהו נ"ח

"הלא פרוס לרעב לחמך".

7. הזוהר הקדוש על פרשת ויקהל

לחמך – לחם לא כתיב אלא לחמך. ההוא דילך מממונד ולא דגזילו ולא דעשק ולא דגנבה.

דאי הכי לאו זכותא הוא אלא ווי ליה דאתי לאדכרתא חובוי

כגוונא דא, (כעין זה):

קחו מאיתכם תרומה, לארמא ממה דילכון ולא מעושק ולא מגזל ולא מגנבה.

8. תוספתא במסכת בבא-קמא

"שבעה גנבים הן, הראשון שכולם גונב דעת הבריות, והמסרב בחברו לאורחו ואין בליבו לקרותו, והמרבה לו בתקרובת ויודע לו שאינו מקבל..."

ולא עוד אלא שמעלין עליו

שאילו היה יכול לגנוב דעת העליונה היה גונב, שכל הגונב דעת הבריות נקרא גנב, שנאמר ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל.

9. בראשית לא כו-כז

"ויאמר לבן ליעקב מה עשית ותגנוב את לבבי ותנהג את בנותיי כשבויות חרב: למה נחבת לברוח ותגנוב אותי..."

10. רש"י

ותגנוב אותי - ותגנוב את דעתי.

1. רש"י על שיר השירים ד',ה'

דבר אחר, 'שני שדייך': על שם הלוחות, 'תאמי צביה' שהם מכוונות במידה אחת וחמשה דברות על זו וחמשה על זו מכוונין דבור כנגד דבור.

'אנכי' כנגד 'לא תרצח', שהרוצח ממעט את דמות הקב"ה.

'לא יהיה' כנגד 'לא תנאף', שהזונה אחר עבודה זרה, דרך אישה המנאפת תחת אישה תיקח זרים.

'לא תשא' כנגד 'לא תגנוב', שהגנב סופו להישבע לשקר.

'זכור' כנגד 'לא תענה', שהמחלל את השבת מעיד שקר בבוראו, לומר שלא שבת במעשה בראשית".

2. שמות כ"א – תחילת פרשת משפטים

(א) וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁיִם לִפְנֵיהֶם:
 (ב) כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחֻפְשֵׁי חָנֹם:
 (ג) אִם בְּגִפּוֹ יֵבֵא בְּגִפּוֹ יֵצֵא אִם בְּעַל אִשָּׁה הוּא וַיִּצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:
 (ד) אִם אֲדָנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה וַיִּלְדָּה לוֹ בָּנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וַיִּלְדֶּיהָ תִּהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְּגִפּוֹ:

(ה) וְאִם אָמַר יְאֹמַר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדֹנָי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנֵי לֹא יֵצֵא חֻפְשִׁי:

(ו) וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל הַדָּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוּ לְעַלְם:

3. רש"י על שמות כ"א,ו'

עבדו לעולם - עד היובל או אינו אלא לעולם (קידושין טו) כמשמעו. ת"ל (ויקרא כה) ואיש אל משפחתו תשובו מגיד שחמשי שנה קרויים עולם ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה אלא עובדו עד היובל בין סמוך בין מופלג:

ורצע אדניו את אזנו במרצע - ואם מוכר עצמו און ששמעה על הר סיני **כי לי בני ישראל עבדים** והלך וקנה אדון לעצמו תרצע.

ר"ש היה דורש מקרא זה כמין חומר (ר"ל קשר צרור מבושם שתולין בצואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי (ויקרא כה) **כי לי בני ישראל עבדים** עבדי הם ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם:

14. הספורנו על "לא תגנב" שבעשרת הדברות

"לא תגנוב – בכלל גנבה גניבת נפשות, וגניבת ממון וגניבת דעת הבריות, אף על פי שעיקר האזהרה על גנבת נפשות, דבר הלמד מעניינו, כמו שלמדוהו ז"ל".

15. רשב"י במדרש רבה

אמר רבי שמעון בן יוחאי: ג' כתרים הם: כתר מלכות, וכתר כהונה וכתר תורה. כתר מלכות זה השולחן דכתיב בו זָרָהב סביב, כתר כהונה זה המזבח דכתיב בו זָרָהב סביב, וכתר תורה זה הארון דכתיב בו זָרָהב. למה נכתבים זָרָהב ונקראים זָרָהב? אלא לומר לך: **אם אדם זוכה נעשים לו זָרָהב ואם לאו – זָרָהב.**

11. בראשית פרק ד'

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל קַיִן אֵי הֲבֵל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי:

12. הרמב"ם

אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופתוי, ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב – אלא תוכו כברו, והעניין שבלב הוא הדבר שבפה. ואסור לגנוב דעת הבריות, **ואפילו דעת הנוכרי.**

ולא יסרהב בחברו שיאכל אצלו והוא יודע שאינו אוכל, ולא ירבה לו בתקרובת והוא יודע שאינו מקבל, ולא יפתח לו חביות שהוא צריך לפתחן למכרן, כדי לפתותו שבשביל כבודו פתח, וכן כל כיוצא בו.

ואפילו מילה אחת של פיתוי ושל גניבת דעת אסור, אלא **שפת אמת ורוח נכון ולב טהור מכל עמל והוות.**

13. הרמב"ם בפירושו על מסכת כלים

אינו מותר לאדם שיקיים דינר או מעה יחסר ממנו **השתות**, אלא שיחתוך אותו, כל שכן **שלא ישתמש בה או יטעה בה את העובד כוכבים.**

זה אשר ידמו המון האנשים וקצת מהיחידים שזאת ההטעאה מותרת עם עובד כוכבים היא **טעות ודעת בלתי אמיתי.**

אמר הי"ת בדין קנינו **במוכר עצמו לעובד כוכבים או לעבודת כוכבים** עצמה כמו שבא בפ"י אמרו "וחשב עם קונהו", ואמרו ז"ל יכול יגלום עליו, תלמוד לומר וחשב, ידקדק עמו בחשבון, **וענין יגלום יערים עליו ויטעהו**, ואמרו: אם-כן דיברה תורה בעובד כוכבים שתחת ידך, קל וחומר בעובד כוכבים שאינו תחת ידך, **אם החמירה תורה על גזלו של עובד כוכבים קל וחומר על גזלו של ישראל.**

וכן אינו מותר הבדוי והתחבולה ומיני הרמאות והאונאות והעקיפים על העובד כוכבים. אמרו: אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים **וכל שכן בדבר שיוכל לבוא לידי חילול ה'".**

שזהו חטא גדול והגעה לאדם תכונות רעות ואלו הרעות כולן אשר ביאר הש"י שהוא יתעב אותם ויתעב עושים, אמר 'כי תועבת ה' אלוהיך כל עושה אלה, כל עושה עול'.